

C

جملہ حقوق محفوظ

کتاب کا نام میں جیکر آسمان ہوندا
 شاعر صفدر قریشی
 تعداد
 سہ اشاعت 2016
 کمپوزنگ اعجاز قریشی
 پیششر امتیاز قریشی، 173.c، گلی نمبر 7، آبادی نمبر 1، نزد
 وحدت مسجد، ٹنچ بھاٹہ، راولپنڈی
 03345443620
 قیمت 150 روپے
 ملنے کا پتہ امتیاز قریشی، 173.c، گلی نمبر 7، آبادی نمبر 1، نزد
 وحدت مسجد، ٹنچ بھاٹہ، راولپنڈی
 03345443620
 ISBN 978 . 969 .

میں جیکر آسمان ہوندا

عبید بازغ امردی کتاب ”اگر میں آسمان ہوتا“

دامنظوم پنجابی ترجمہ

مترجم
 صفدر قریشی

173.c، آبادی نمبر 1، نزد جامع مسجد وحدت، ٹنچ بھاٹہ، راولپنڈی

safdar_qureshi1@yahoo.com 923345443620

انتساب

رشید نثار (مرحوم)

کے

نام

بسم الله الرحمن الرحيم

اللہ دے ناں نال

جیہڑا بڑا مہرباں تے

رحم والا اے

روشن انیہرے
لا زوال پیڑاں
ایہہ ہور بات بے دل اشکبار اپنا سی
سرخیاں
ایدھراک نکئی جئی وستی سی
بنی اے آپ ای ایہہ کائنات ممکن وے
حسن تے اکھاں دی گولائی داناں اے
ایہہ محبت نہیں اے
عجب آدمی سن
روا تے ناروا کوئی نہیں اے
طلسمِ وہم وگماں وے جہان ہے ای نہیں
مرے چارہ گرمے ڈاکٹر
وصال رت داد عائیہ
توں شاعر ایں
روبوٹ بند انسان
شاید اوہ

نمبر شمار	عنوان	صفحہ
	دیباچہ	
	حمد	
	ہوا اونہوں کہناں	
	سنگے خزاں دے ورق جئی زندگی رہی	
	ادب	
	مرے ہم نشیں جیہڑے شعر نہیں مرے خون دل توں لکھے ہوئے	
	کدی جاں آئے دی ایہہ رت سہانی	
	خلوص و مہر میں سب توں زیادہ رکھنا آں	
	ایہہ عمر مختصر وے ہور میں آں	
	اسی لوک ساں بے قدم قدم تے وقار نور بچا گئے	
	بُرے لگدے نیں	
	کنبھنی	
	تب و تاب ہجر و فراق وچ میں آں نقش وصل دی رات دا	
	یاداں دے آ لے دی نظم	

	<p>زہر پیندے نیں شعر کہندے نیں کسے دے نال تعلق جدوں بناناں آں اوہ جے آوے نکھار آجاوے ایہا دستوروے اپنا ایہا ہروا کرناں ایں تختِ افلاک تے بہا دیناں دین دا خادم دویناں مت کھائیو بے چہرگی ملبہ</p>	
--	---	--

	<p>اچھے سیانیاں دے ناں رات بھیداں بھری کہانی نظم اے شطرنج چوتھی سمت یاراں لئی اک نظم سفر داپکا ارادہ ویلے دی آواز ہُن تک پاکستان بنا ندر ہناں آں حوادے ناں وفاد استعارہ چاہی داسی بوجھ ہستی دے دھو گئے نیں لوک دے گئے جداوہ بے رخی دے دکھ نظامِ دہریج ہستی دا انتشار سمجھ ایہہ پتھراں دا اے شہر جیہڑا پہاڑیاں سچ کھرا ہویا</p>	
--	--	--

ترجمہ کے بارے میں میرا نظریہ ہے کہ فنی اور معنوی ہر دو لحاظ سے فن پارہ کی ترجمانی کی جائے۔ اس لئے میں نے لغت اور عروض دونوں میں عبید بازغ امر کے خیال کو برقرار رکھنے کی کوشش کی ہے۔ یہ ترجمہ اصل میں نظریہ ”وحدت اللسان“ کی ایک طرح سے عملی مثال ہے۔ میں نے وحدت اللسان کے سلسلہ کی کتاب ”اردو کے بنیادی عناصر“ میں ایک مضمون ”اردو پنجابی میں اشتراک صوت و معنی“ کے عنوان سے لکھا ہے۔ یہ ترجمہ اس سلسلہ کی توسیع ہے۔ اس کے علاوہ ”میاں محمد بخش شعروں کے آئینہ میں“ میں بھی میں نے اس تجربہ کو دہرایا ہے۔ اس کتاب میں میاں صاحب کی کتاب سیف الملوک کے ابتدائی حصے کا منظوم اردو ترجمہ کرنے کی کوشش کی ہے۔ میں نے اپنے اردو کلام کا پنجابی میں اور پنجابی کو اردو میں نظم کرنے کا بھی تجربہ کیا ہے۔ اس کے علاوہ علامہ محمد اقبال صاحب کی کتاب بال جبریل کے ایک حصہ کا بھی منظوم پنجابی ترجمہ بعنوان ”جبریل دی پرواز“ کرنے کی کوشش کی ہے۔ فیس بک کا ایک ہندو وقاری اس سلسلہ باعث بنا۔ میں نے اپنی ایک غزل فیس بک پر پوسٹ کی جس کو اس مہربان نے پسند کرتے ہوئے فرمائش کی کہ اس کا پنجابی ترجمہ ہو تو زیادہ مفید ہوگا۔ طبیعت میں روانی تھی، سو معمولی سی کوشش سے مختصر وقت میں منظوم ترجمہ کر کے

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ہم لوگ کہ جنہیں اہل قلم کہا جاتا ہے انہیں اس بات کا خیال رکھنا چاہئے کہ ہم اپنے قلم سے خود اپنا اعمال نامہ لکھ رہے ہیں اور لکھتے وقت اکثر ہم اس حقیقت کو بھول جاتے ہیں کہ ایک ایک لفظ کا حساب دینا ہے۔ شاعر کے لئے یہ امتحان زیادہ کڑا ہے کہ شاعری کے لئے کچھ ایسے لوازمات کی ضرورت ہوتی ہے جن کا غیر محتاط استعمال بعض اوقات گناہ کا باعث بن جاتا ہے۔ مگر کیا کیا جائے نیکی کے ابلاغ کے لئے بھی ان لوازمات کی ضرورت پڑتی ہے۔ میں نے ایک غزل میں ”نوچتے رہے“ کی ردیف استعمال کی تو جناب رشید نثار (مرحوم) نے ردیف بدلنے کا مشورہ دیا۔ میں نے عذر پیش کیا تو فرمانے لگے شاعری چھوڑ دیں۔ چوراہے پر کھڑے ہو جائیں اور لوگوں کو پتھر مارنا شروع کر دیں۔ قریشی صاحب ”شاعر تو وہ ہے جو انگارے ننگتا ہے اور پھول اگلتا ہے“ میں نے یہ اوصاف اپنے پیارے دوست عبید بازغ امر کے کلام میں بڑی حد تک محسوس کئے ہیں۔ ”اگر میں آسمان ہوتا“ کے مطالعہ کے دوران مجھے کہیں کہیں اختلاف کا موقع بھی ملا ہے۔ مگر میں نے ترمیم کو بددیانتی سمجھتے ہوئے ترجمہ میں خیانت نہیں کی۔

کے عنوان میں سمیٹنے کی کوشش کی ہے۔ وحدت کے عنوان سے عبید بازغ امر نے نے ”وحدتِ انسان“ اور میں نے ”وحدتِ لسان“ کو منتخب کیا۔ میں نے تو اپنی جوانی وحدتِ اللسان پر قربان کر دی۔ اس قربانی کا صلہ اللہ تعالیٰ نے مجھے چودہ کتابوں کی صورت میں عطا فرمایا۔ یہ کتابیں اس نظریہ کی تفصیل و تشریح پر مشتمل ہیں جس کی تعریف اس طرح کی گئی ہے:-

”تمام زبانوں کی اصل ایک ہے“

اس نظریہ کی توضیح قانونِ تناسب سے کی جاسکتی ہے۔

”صوت و معنی میں راست تناسب ہوتا ہے“

یعنی الفاظ میں جتنی صوتی مماثلت ہوگی اتنی ان میں معنوی مماثلت ہوگی۔ اس بات کو انگریزی میں اس طرح بیان کیا جاسکتا ہے:-

There is direct proportion between sounds

and the meanings of the words.

یہی بات ادبی زبان میں یوں بھی جاسکتی ہے:-

”صوت و معنی میں ہم رنگ آہنگ ہوتا ہے۔“

اس نظریہ کی بنیاد ہے:-

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا (القرآن)

پوسٹ کر دیا۔ اس کوشش کو دوستوں نے پسند کیا۔ پھر احباب کی فرمائش پر میاں صاحب کے کلام کے ابتدائیہ کے ترجمہ کی سعادت نصیب ہوئی۔ اور اسی رواروی میں اپنے پیارے دوست کی کتاب کا ترجمہ بھی ہو گیا۔ سچ پوچھیں تو جناب عبید بازغ امر کی محبت، خلوص اور کلام کے معیار نے مجھے ترجمہ کرنے پر مجبور کیا ہے۔ میں نے بازغ اور اپنی سوچ میں مماثلت محسوس کی ہے۔ ترجمہ کرتے وقت مجھے کسی قسم کی کوفت محسوس نہیں ہوئی بلکہ میں فکرو فن سے لطف اندوز ہوتا رہا ہوں۔

عبید بازغ امر سے فکری ہم آہنگی کی اصل وجہ ہماری دیرینہ دوستی ہے۔ جس زمانے میں مجھے حلقہٴ اربابِ ذوقِ راولپنڈی کے سکریٹری کی ذمہ داری سونپی گئی اس وقت یہ نوجوان میرا دستِ راست تھا۔ اس نوجوان کی فنی اور فکری صلاحیتوں نے مجھے بہت متاثر کیا۔ فلسفہ اس کا خاص موضوع اور شاعری اس کی مجبوری ہے۔ یہ دونوں چیزیں اسے ورثہ میں ملی ہیں۔ فلسفہء زمان و مکان اور وحدت اس کا دلپسند موضوع ہے۔ میری مطبوعہ کتاب ”اسرارِ کائنات“ کا موضوع زمان و مکان ہے۔ اس کتاب کا خلاصہ یہ ہے کہ زمان و مکان کائنات کے بنیادی عناصر ہیں۔ ان کا اظہار امرِ الہی کا مرہونِ منت ہے۔ میں نے اس بات کو تین دائروں ”زمان، مکان، امر“

اس جوان کے لئے اس بوڑھے کی بہت دعائیں ہیں۔ اللہ ہم فقیروں سے کوئی خیر کا کام لے لے تو اس کا فضل ہے۔

آخر میں قارئین سے خصوصی درخواست ہے کہ وہ تمام پیارے جو یاد آ رہے ہیں یا جنہیں ہم بھول چکے ہیں ان سب کے لئے دعائے مغفرت فرمائیں اور ان کے ساتھ اس فقیر کو بھی اپنی دعاؤں میں یاد رکھیں۔

وے صورتیں الہی کس دیس بستیاں ہیں
اب جن کے دیکھنے کو آنکھیں ترستیاں ہیں

احقر صدف قریشی

۳۰ مارچ ۲۰۱۶ء

اور اللہ تعالیٰ نے آدم کو تمام اسماء تعلیم فرمادئے۔

And He (Allah) taught him (Adam) all the nouns}.

وحدت اللسان ایک ایسا نظریہ ہے جس سے اس نظریہ کی تائید ہوتی ہے کہ:-

”تمام انسانوں کی اصل بھی ایک ہے“

سو اگر میں یوں کہوں کہ عبید بازغ امر کی فریکوینسی میری فکر سے

مماثلت رکھتی ہے تو مبالغہ نہ ہوگا۔

میں نے اپنے نظریہ کو سائنسی قوانین و قواعد کے ذریعے ثابت کرنے کی

کوشش کی ہے۔ علم اشتقاق etymology کے ذریعے میں نے ہزاروں

اردو، فارسی، پنجابی، ہندی اور انگریزی الفاظ کی عربی اصل کی نشان دہی کی ہے۔

مجھے امید ہے کہ اس نظریہ کے ذریعے بہت سے لسانی مسائل حل ہوں گے۔

انشاء اللہ اس نظریہ کے ذریعے وحدت الانسان کے نظریہ کو تقویت پہنچے

گی۔ یہاں اس بات کا تذکرہ ضروری ہے کہ میں صوتیات phonetics کے

ذریعے لفظ کی کنہ معلوم کرنے کی کوشش کر رہا ہوں اور عبید بازغ امر شعر کے

ذریعے انسان کی کنہ معلوم کرنے کی کوشش کر رہا ہے۔ میرا میدان سائنس اور عبید

بازغ امر کا شاعری ہے۔ امید ہے کہ عبید انسانوں کے درمیان پھیلی ہوئی نفرتوں

اور تعصبات کی خلیج کو پاٹنے کے لئے اپنی صلاحیتوں سے بھرپور فائدہ اٹھائے گا۔

حمد

تیرے جلوے میں ارض و سما و چ

تیرے جلوے میں ارض و سما و چ
ذرے ذرے چ ہے کبریائی
راز تیرا نہاں دے دلاں توں
آشکارا دے تیری خدائی

تیرے جلوے میں ارض و سما و چ
ذرے ذرے چ ہے کبریائی

ہر طرف ای تری جستجو اے
مہر و انجم چ وی تو ای تو اے
کہکشاناں دے وچ نور تیرا
چن وچ تیری جلوہ نمائی

تیرے جلوے میں ارض و سما و چ
ذرے ذرے چ ہے کبریائی

زندگی توں فلک توں اتاری
نقش پانی تے توں ای بنایا
تیری رحمت توں پروردگارا
مردہ پتھر دے وچ جان آئی

تیرے جلوے میں ارض و سما و چ
ذرے ذرے چ ہے کبریائی

پھل جتنے چمن چ اگائے
مٹی پانی تو توں ای بنائے
توں ای مٹی ہوا نوں ملا کے
بلبلے چ ایہہ دنیا وسائی

ترے کلام توں کھلدا پیا اے بابِ سخن
 ترے ای نام توں ابجد داتا لاکھلدا ای

تیرے جلوے نیں ارض و سما وچ
 ذرے ذرے سچ ہے کبریائی

ابتداء اے نہ کجھ انتہاء اے
 ایہہ تصور توں وی ماوراء اے
 عقل حیران وے توں خدایا
 کیہڑے یکے توں کثرت بنائی

تیرے جلوے نیں ارض و سما وچ
 ذرے ذرے سچ ہے کبریاء

ہوا اونہوں کہناں

ہوا اونہوں کہناں
 اے دُھپ توں برف پگھلی نہیں اے
 ہوا اونہوں کہناں
 اے تک تسط اے پچھیاں رُتاں دا
 اے تک فضا وچ خاصی نمی اے

ہوا اونہوں کہناں
 امنڈے ہوئے کارواں بدلاں دے
 مری چھت توں اوہدا پتہ پچھدے پئے نہیں
 بنایا سی جو نقش پانی تے اونہیں
 اوہ برفاں دے وچ منجمد ہو گیا اے
 بدلدی رتاں وچ بس اک زرد موسم
 مرے سونے ویہڑے وچ رُکیا پیا اے
 ہوا اونہوں کہناں

غزل

زمین چھوڑ کے پانی تے ترناں چاہناں آں
 بھنور دی گود وچ طوفاں وچ پلناں چاہناں آں
 توں میری لونوں کسے چھنی وچ پناہ نہ دے
 میں تند تیز ہوانواں وچ بلناں چاہناں آں
 مینوں تے بھانوندے نہیں ایہہ تھکے تھکے دریا
 شرر وچ، برق وچ، شعلے وچ ڈھلاں چاہناں آں
 کشش بدن دی مری راہ روک لیندی اے
 میں اس حصار چوں باہر نکلناں چاہناں آں
 مینوں پسند نہیں طغیانیاں سمندر دی
 میں من دی موج دی صورت مچلناں چاہناں آں

غزل

سَکے خزاں دے ورق جی زندگی رہی
اک شاخ آرزوآں دے رُکھ دی ہری رہی

دیوے دے بیٹاں نور اجالا نئی ہو یا
ہر چند آس پاس بڑی روشنی رہی

تعمیر ہو نہ سکیا کدی آرزو دا گھر
بیہہ وچ ای سوچ محل دے کوئی کمی رہی

اک دم تے نئی گرے ایہہ مرے گھر دے بام ودر
مدتاں مرے مکان نوں سینمک لگی رہی

اپنے ای دل نہیں چھوڑ دتا ساتھ جد امر
یاراں دی بات فرتے بڑی دور دی رہی

درتے دے منظروی ٹھنڈا لگئے نہیں
عمارت چ بوسیدگی اُگ پئی اے
مرے سونے کمرے دی میلی فضا وچ
”بس اک صاف تصویر لٹکی ہوئی اے“

ہوا اونہوں کہناں

ہوا

گُش نہ کہنا

ہوا گُش نہ کہنا

ادب حیاتی دی تنقید باکمال وی اے
 ادب حیاتی اے آئینہء جمال وی اے
 ادب خزینہء حکمت اے علم فطرت وے
 ادب ای محرم ہستی اے رازِ قدرت وے
 ادب ادیب دی راتاں دا اک ستارہ اے
 شبِ حیات بچ جیون دا اک سہارا اے
 ہجر دے درد دا درماں ادب دوائے غم
 ادب اے تیرِ محبت دے زخم دا مرہم
 چراغِ بن کے ادب روشی بچ ٹھلدا اے
 ادب دا شعلہء تخلیق خوں چوں بلدا اے
 وفورِ غم بچ اے دل نوں سنبھال لیندا اے
 ادب غبارِ طبیعت نکال دیندا اے

ادب

ادب ای علم وے تعلیم وے طریقہ اے
 ادب ای حسن وے، تہذیب وے سلیقہ اے
 ادب اے حسنِ بیاں دل نشین رازاں دا
 ادب وے سوزِ نہاں زندگی دے سازاں دا
 ادب لطیف بے احساس دی کہانی اے
 ادب دے بحرِ بچ جذبات دی روانی اے
 ادب حقیقتِ ہستی دا ترجمان وی اے
 ادب خیال دی عظمت دا ترجمان وی اے
 ادب علوم و ثقافت بچ سب توں افضل وے
 ادب کتابِ تمدن دا باب اول وے

غزل

کدی جاں آئے دی ایہہ رت سہانی
بڑی یاد آئے دی اک گل پرانی

کتھے جاؤ دے اس موسم توں بچ کے
جے سانوں ہے شریکِ زندگانی

کدی ہوٹھاں تے مسکائے دی برکھا
کدی ٹپکے دی اکھیاں چوں کہانی

تھاڈی یاد دی بدلی اٹھے دی
اساڈی اکھاں چوں برسے دا پانی

امر کہہ کے بلاندے سن مگر توں
سمجھ لیناں نہیں ساں غیر فانی

غزل

مرے ہم نشیں جیہڑے شعر نہیں مرے خونِ دل توں لکھے ہوئے
ایہا سرخیاں نہیں حیات دی ایہہ نہیں نیں لفظ کڑھے ہوئے

مری جان مذہبِ شاعری ، ہے پیامِ راحت و دوستی
ایہناں شیشیاں سوں تو راہ لے، توں وی بال دیوے بجھے ہوئے

نہ دے تہمتِ تہی دامنی نہ کدی سمجھ سانوں کم تریں
سانوں پیار نال سلام کر اسی چاہتاں دے لٹے ہوئے

نہ سمجھ سخن نوں جنون توں ایہہ شعورِ ذات دا فیض نہیں
تینوں کیہہ خبر سبھے رازنیں اساں شاعراں تے کھلے ہوئے

جے اڈاں تے تابہ فلک اڈاں، میں فلک دے چوٹی نوں سرکراں
مری منزلاں نہیں افتق افتق مرے پر مگر نیں بنھے ہوئے

غزل

میں سوکھی بات بے کرناں آں صاف لہجے وچ
میں شاعری دا وی انداز سادہ رکھنا آں

جو کھیڈ دے نیں ذہانت دی بازیاں شاطر
بساطِ وقت تے اونہاں نوں پیادہ رکھناں آں

خلوص و مہر میں سب توں زیادہ رکھنا آں
سبھاں دے واسطے دل وی کشادہ رکھنا آں

توں اک نشے دی طراں ہستیء خراب اچ ایں
میں تینوں جان دے وچ مثلِ بادہ رکھنا آں

ترے بغیر وی اے حوصلہ بڑا میرا
میں زندہ رہنے دا عزم و ارادہ رکھنا آں

میں تھونڈ لیناں آں رہ کوئی بند راہاں چوں
میں منزلاں دی طرف اپنا جادہ رکھنا آں

میں روح زمانے دی آں مرکدی نہیں سکدا
فناہ پذیر بدن دا لبادہ رکھنا آں

غزل

زمانے بھر دے ہتھاں وچ نیں پتھر
گلی اے ، اس دا در اے ہور میں آں

عجب وستی وسائی اے غماں نیں
دکھاں دا اک نگر وے ہور میں آں

ایہہ عمرِ مختصر وے ہور میں آں
بڑا لہماں سفر وے ہور میں آں

نہیں اے دور توڑی کوئی تارا
انہیری رہ گزر وے ہور میں آں

اوا تیوری اے اوہدے متھے اتے
اوا ترچھی نظر وے ہور میں آں

نہیں اے کوئی وی میرے مقابل
مرے اندر دا ڈر وے ہور میں آں

خوشی اے رنگ و بو دی نالے توں ایں
فشارِ چشم تر وے ہور میں آں

برے لگدے نیں

خسارے دے سودے بچ
 مفید مشورے
 دنا نواں دے آکھان
 آسمانی کتاباں
 اصول، ضابطے، قانون
 نیناں چوں چھلکے ہوئے سوہنے چہرے
 مونہہ چوں ڈگدے ہوئے
 سارے لفظ
 نویں نظماں تے اوہ پرانے تراض
 برے لگدے نیں

غزل

اسی لوک ساں جے قدم قدم تے وقارِ نور بچا گئے
 رخِ شمع تیز ہوا چلی تے لہو دے دیپ جلا گئے

جو قصیدہ خوان سی شاہاں دے ہوئے میر لشکرِ عام اوہ
 جہاں شوقِ خدمتِ خلق سی اونہاں شہر یار مٹا گئے

کسے دستِ شاطرِ وقت دی اوہ بساطِ وقت تے چال سی
 جیہڑے مہرے اگلی صفاں بچ سن اوہ لہو بچ سارے نہا گئے

جیہڑے فتنیاں دے سی سرغنہ لکی جنگ تے اوہ سی سکون و بچ
 جیہڑے لوک جنگ شریک سن اینویں اپنا خون بہا گئے

رہے سر بلند اوہ لوک جو کسے مصلحت تے جھکے نہیں
 لڑے قتل گاہ دی راہ تے سرِ دار سر نوں سجا گئے

غزل

تب وتابِ ہجر و فراق وچ میں آں نقش وصل دی رات دا
کتے دستخط تیرے ہوٹھ دے کتے لمس وے تیرے ہات دا

ایہہ سکوت ہے یا ایہہ ساز وے تیرے نرم لہجے دی یاد وے
جو خزاں بچ شاخ توں کٹ گیا مینوں دکھ وے او سے ای پات دا

میں مریض واں تیرے عشق دا میرے بچ نکلنے دی رہ اے کیہہ
مینوں ڈچھ لیا تیری زلف نیں میں شکار ہاں تیری گھات دا

کیہہ عجیب جنگ سی عشق دی میرے سامنے میرا یار سی
میں بڑا ای شاد ہاں ہار کے مینوں غم نیں کسے مات دا

کنہنی

کوئی جاگ پیندا اے خوابیدگی چوں
اداسی دے ٹھہرے ہوئے پانیاں تے
بس اک لہر جی دوڑ دی اے خوشی دی
بے آواز وحشت زدہ ویٹھریاں وچ
چھٹندی اے پائل کسے چن بدن دی

کتے تیز وسدی ہوئی بارشاں وچ
چمکدی ہوئی اک کرن پھٹدی اے
ٹھٹھردی ہوئی برف دی کرچیاں چوں
گھلنے دی خواہش تے چا جاگدا اے
کسے چن جے مکھ دی اجلی جھلک توں
فضانواں دا کالا فسوں ٹھدا اے
کسے کھلکھلانوادی آواز دے نال
سکوتِ غمِ زندگی پھٹدا اے

کیہہ دسے ہن
 خواہش تھک کے
 جھوٹے خواب چ سوں جاندی اے
 یاداں ای بس رہ جاندیاں نہیں
 یاداں وی فرہولی ہولی
 مٹ مگ جاندیاں نہیں

یاداں دے آ لے دی نظم

اسی تے ہردن ملدے ہیں سماں
 لیکن مدتاں بیت گیاں
 فراج ملے آں
 شائد کوئی بات ہوئی اے
 نہیں نہیں بس اینویں ای
 مدت بیت گئی اے
 ویلا و ہلک دیندا اے کد
 ملنے دی خواہش وچ اکثر
 دوری آڑے آ جاندی اے
 وچ زمانہ آ جاند اے
 جسم کسے تھماں رک جاند اے
 روح کسے جارہ جاندی اے
 تسی سناؤ
 رات تے دن کینویں کھدے نہیں

من دی دنیا چھ جہاناں توں کھلی
ست سمندر توں وی وڈا دل مرا
اک صحرا دی مسافت اے درمیاں
اپنے توں اپنا ای پینڈا درمیاں

بھید کینویں کھولدی اے زندگی
دھپ تے چھاں توں گزر کے ویکھناں
یا تے بالکل رات دے یا روشی

روشن انیہرے

عکس بن کے شیشیاں وچ ہن سبھے
اپنے اپنے جسم وچ کوئی نہیں
چھونے آں پرچھانویاں تے چھانواں نوں
دور آں سارے ای اپنے آپ توں
فاصلہ جنگل دا ہے اک ذات وچ
خودگریزی دے سفر تے سب رواں
آپ توں باہر نہ اپنے آپ وچ
ٹر رہے آں آپو اپنا چھوڑ کے
گھم رہے آں وقت دے گرداب وچ
دوڑدے آں عمر بھر کتنا مگر۔۔۔
قید رہنے آں حصارِ ذات وچ

اپنے اندر اک طلسم آباد دے
اک خلا ڈونگا دے سینے وچ نہاں

اوہ اے لذتِ وصال وچ

متھے تے دن تے رات دے

کسے غریب دالہو

کسے دے زردنیں دا

شفق تے رنگِ آرزو

کسے دا رون چھپ گیا

صدائے برق باروچ

ازل توں کوئی روریا اے

بارشاں دی آڑوچ

ایہہ رات دن دا بدلناں تے

حالتِ ثبات وے

جہاں دے فانی ہون وچ

اک دردلا زوال وے

لا زوال پیڑاں

حیاتی بے سکون وے

قرار جان نوں کتھے

کتے نہیں

غماں توں بچ کے جانو نے دی رہ کتے

کتے نہیں

ہاں خالی جا کوئی نہیں

ملال واضطراب توں

دبا ہو یا اے ہر نفس

گرانیء حیات سوں

عشق دا انت سواہ ای اے

پتنگ دے نصیب وچ

تپش جو دوررہ کے وے

سرخیاں

کسے وی چوٹ دی پروا کدی نہ کیتی سی
میں جی نہ سکدا کدی جے شمار غم کردا

محنت دادم بھرنے والے
وقت دی ریٹری ریڑھنے والے بھونٹلے ہوئے
مزدوراں دیاں بھک مویاں ہڑتالاں تے
مہنگائی دا پیہہ جام نہ کرسکیاں

ایٹھی جن دے تہڈ دا نکا جہاں کیڑا
پیل وچ لکھاں انساناں نوں کھا جاندا اے

حد بندی تے پارٹیاں وچ خون خرابہ
دونہاں دا اکوجیہا لہو وگیا

غزل

ایہہ ہور بات جے دل اشکبار اپنا سی
زمانے بھر چ سر افتخار اپنا سی

میں وک سکا نہ کدی خود غرض زمانے وچ
وفا، خلوص و محبت شعار اپنا سی

مرے یقین نوں کینویں فریب او دیندا
کدی وی ٹٹیا نہیں اعتبار اپنا سی

میں دشمنوں توں کدی ہاردا نہیں ساں امر
جو میتھوں جیت گیا سی او یار اپنا سی

طلب دی رہ چ نظر جس طرف وی کیتی سی
کوئی نہیں سی دلِ نمگسار اپنا سی

سفر وی اوہدا سی رختِ سفر وی اوہدا سی
جو اڈ رہیا سی فضا وچ غبار اپنا سی

اپنی لکھ توں شہر و سائے

دیس دی خدمت کرنے والے تھانے والے
حب وطن دے جذبے دی چلدی پھر دی تمثیل

رنگیلے کاغذ دے اتے

اپنے قائد دی تصویر نوں تک کے

جھک جاندا آں

سب واقف نیں

ستا فوری انصاف کدا بیوں لہدا اے

کوئی شخص عدالت دی توہین نہیں کردا

چپ رہندا اے

اخباراں وچ

جیہڑیاں خبراں دامنہ کالا

قابض فوجاں دے چنگل چوں

مقبوضہ مکاں وچ آزادی دیاں لہراں

عالمگیر سیاست دا ایہہ ناک وے

جمہوری پرچم لہراندی اک کوٹھی وچ

امن دی وگڑی حالت تے ہنگامی جلسہ

اک مچھی نیں سارے ای تالاب نوں گندا کیتا

اے

(اک دا کہنا اے)

ایہہ سب کجھ اک مچھلے نیں انجام دتا

(دوجی رائے)

کجھ شریف تے رُس کے ہنگامے چوں ٹر گئے

شہر دے اک چکلے تے چھاپہ

شہر بدر عورت داد عوی

اس نیں مسجد، مندر تے گر جے بنوائے

ایدھراک نکی جئی وستی سی

ایہہ جیہڑا دور تک وچھیا اے
سو ہناں سرمئی رستہ
ایہہ ناہموار ہوندا سی

اتھاں بارش دے موسم وچ
گزر نے ہو رٹرنے دی
بڑی تکلیف ہوندی سی
مگر کچیاں زمیناں وچ
بڑی پیاری ای خوشبو سی

سڑک دے اوس پاسے
اوہ جیہڑا اک شہر بنیا اے
او تھے میدان ہوندا سی
تے لہراں مار دے کھیتر وی ہوندے سن

لکھنے پڑھنے والے طبقے
سب ایہناں نوں سرخیاں کہندے

تسی وی لکھو
اج اک انسان نیں کتے نوں وڈیا
معمولات دے عین مطابق
کچھ آوارہ بھکھے کتے
انساناں دی موت مرے نیں
فکر دی کوئی بات نیں اے
چارے پاسے امن اماں اے

ایہناں دے تجھے چائن وچ
سبھاں دے مکھ چمکدے سن

خدا ای جاندا اے کد توں میں ایس وستی دی
نویں گلیں چ پھرناں آن
اکھاں وچ لے کے وگدے نیرتے وچھڑے
ہوئے منظر

اوہ منظر جو بھٹکدی روح دی طرحاں

مٹی چوں

واز دیندے نیں

مینوں وی اک دیہاڑے
ایسے منظر وچ ڈھلناں ایں
ایسے بلے دے اس پاسے
مینوں سبھاں نوں ملناں ایں

جتھے بجلی دا کھنمبا اے
اوتھے اک رُکھ ہوندا سی
تے اوہدے مکھ تے لکھیا
کسے دانانواں ہوندا سی

جتھاں ہن بندگیاں نیں
اوتھا بچپن دی یاداں نیں
جتھے اک کند بن گئی اے
اوتھے اک راہ ہوندی سی

دھنک دے رنگ وچ رنگی
اوتھاں چھوٹی جی و سٹی سی
جتھے میری کہانی دے
سبھے کردار رہندے سن
سبھے کچے مکاناں وچ
دیوے مٹی دے بلدے سن

حسن تے اکھاں دی گولائی داناں اے

کون اتارے گرد آلود شیشے دی عینک
 ایہہ جی عینک جس نیں مکھڑا
 کوچھا کیتا
 چمکیلے، اُجلے منظر ہُن کینوئیں ابھرن
 نوئیں نویلے منظر سارے
 اوس پرانے جالے اندر جکڑے
 گوڑھے دکھ وچ ڈھل جان دے نیں
 دکھ وی اجیہا
 بے ہوئے احساس بچ پیدا
 اک جرثومہ
 حسن تے اکھیاں دی گولائی داجادو وے
 بھیڑیاں، کوچھیاں شکلاں کدمعیار نیں بنیاں
 باشے دے رنگاں وچ کتنا حسن وے بھریا
 نالے ڈھیر تے بیٹھی مکھی

غزل

بنی اے آپ ای ایہہ کائنات ممکن وے
 وجود کچھے کوئی واردات ممکن وے
 مرے جہان بچ ناممکنات نا ممکن
 مرے جہان بچ ہر اک بات ممکن وے
 عجب نہیں جے خلانواں بچ ہووے کوئی مخلوق
 نجوم و شمش و قمر وچ حیات ممکن وے
 مقامِ وہم وگماں توں اگاں پس گردوں
 ورائے فکر و نظر کوئی ذات ممکن وے
 اجل دے روز توں پردہ اے نہیں اٹھیا
 نوئیں حیاتی وی بعد از حیات ممکن وے

ایہہ محبت نہیں اے

محبت لباباں تے سجائی ہوئی کوئی سرخی نہیں اے
 جے اک مجرمانہ بوسے دے بدلے
 دہکدی ہوئی سرخ گلاں دے اتے
 برے داغ دی شکل وچ پھیل جائے

محبت دکاناں تے وکدی ہوئی
 کوئی خوشبو نہیں اے
 جنہوں لے کے لوکی بدن تے لگانوں
 لباس اپنا خوشبو آں دے نال
 پیسے کے
 زمانے تے خوشبودا جادو جگانوں
 محبت کوئی پہنناوی نہیں اے
 جنہوں جدوی چاوو اتاروتے پاوو
 کسے چاک چوں جسم اپنا ابھارو

اپنے گندے پنکھ ہلاندى
 پہن پہن کردی
 کنجوں چنگی لگ سکدی اے
 کون دے سے
 جے چن نوں وی اک پھٹ اے لکيا
 اس دے داغ چچ چن اے لکيا
 بدبودار پسینے وچ وی
 اک ایسی خوشبو ہوندى اے
 جیہڑی پھلاں نوں شرماوے
 کون بتائے؟
 نوروی اندھیارے کوچے دا
 راہی اے
 اس دے غم دی اگ وچ پکنے والا کالا پتھر وے
 کون بھلاہُن عقلاں دی فرسودہ رہ
 وچ راہ بناوے
 نویں نویں احساس جگائے

عجب آدمی سن

زمانے دی بد ماشیاں دا پتہ سی
مگر سادگی وی اساڈی عجب سی
ضرورت توں ودھ کے اسی گج سخی ساں
عجب آدمی ساں

سوالی کوئی اکھ نظر منگ لیدی
تے دل واردیندے
کوئی روند ااتھرو
لہو بخش دیندے
کوئی ویری جد دوستی دے بہانے
اساں آکے ملدا
اونہوں شہر جاں دی سبھے چابیاں
چائیں چائیں پھڑاندے
کوئی دو گھڑی لئی اساں نال ٹردا

ہوسناک نظراں دی زینت بناوو

محبت تے الہام دانور ہے اے
نظر دی خیانت تے دل دی خیانت
دے سب بھیت ایہہ جاندی اے
محبت صداقت نوں رب جاندی اے

محبت وے پاکیزہ دل دی عبادت
محبت طریقت ---

محبت کلیسا تے دیر و حرم توں مقدس
نہ جس چ گنہگار نوں مل سکے

داخلے دی اجازت

جنہوں خود فریبی چ

دیندے پئے او

اے مورکھ! اے ناداں

محبت دے پیراں دی مٹی توں ودھ کے
ہے کم تر کوئی چیز الفت نہیں

غزل

روا تے ناروا کوئی نہیں اے
اتھاں چنگا برا کوئی نہیں اے

کدی ٹٹیا نہیں تیتھوں تعلق
اگرچہ رابطہ کوئی نہیں اے

علاجِ دردِ دل وی ڈھونڈ لاں دے
جے دردِ بے دوا کوئی نہیں اے

کھلا اے راز میں تے معرفت دا
حقیقت جاندا کوئی نہیں اے

بڑی مدت توں آں شہرِ سخن وچ
مگر پہچاندا کوئی نہیں اے

تے ساری حیاتی اوہدے ہو کے رہندے
وچھڑ کے جے کوئی سجن بھلّ جاندا
اسی یاد رکھدے

کوئی پھٹ لگاندا اسی ہسدے رہندے
بصد شکر یہ مہرباں اوہنوں کہندے
سرِ راہ جد کداساں نوں اوہ ملدا
گلے نال لاندے
بس اک پل دے وچ رنجشاں بھلّ جاندا

مرا وجود وے لا یعنیت دے معنے وچ
 بدن فریب سراسر ہے جان ہے ای نہیں
 تپندی تھپتچ میں سایہ واں دو جیاں دے لئی
 مرے سفر چ کوئی سائبان ہے ای نہیں

غزل

طلسمِ وہم وگماں وے جہان ہے ای نہیں
 زماں فریبِ نظر وے مکان ہے ای نہیں
 اوہ کائنات منوں بخشی اے کہ جس دے وچ
 کسے وی چیز دا نام و نشان ہے ای نہیں
 ایہہ معرکہ وی عجب وے کہ میرے ترکش وچ
 بڑے ای تیر نہیں لیکن کمان ہے ای نہیں
 گلہ کراں وی تے کس نوں زمیں دی گردش دا
 جے میرے سر تے کوئی آسمان ہے ای نہیں
 میں جس دے جھل چ گزارا اے زندگی ساری
 خبر ملی اے جے ایسا جہان ہے ای نہیں

تے شفا ملے

میں طلسمِ وہم و گمان و بچ
یاں ہاں آگہی دے عذاب و بچ
غمِ نارسائی توں جاں بلب
میں آں سحر و بچ
میرے چارہ گر
میں آں جادو گردے حصار و بچ
کوئی ورد کر کوئی اسم پڑھ
کوئی اسم پڑھ کہ نجات دے
میرے چارہ گر
میرے چارہ گر

مرے چارہ گر مرے ڈاکٹر

مرے ڈاکٹر مینوں ایہہ تے دس
اوتھے کس طراں کوئی درد دل دی دوا کرے
جتھے جین نام وے روگ دا
جتھے ہر خوشی کوئی سوگ وے

میرے ڈاکٹر تینوں کیہہ خبر
میں مریض آں او سے اکھ دا جو کھلی نہیں
جیہڑی جلوہ گا ہے شہود و بچ
اجے سستی پئی اے خیال و بچ
کسے خواب و بچ

کدی جھات پاوے دے دلے تے اوہ
ایہہ گرہ کھلے
مینوں اک نظر جے اوہ ویکھ لے

توں شاعر ایں

توں شاعرویں
 میں تیرے دکھ درد دا محرم
 دیکھ رہیا آں
 دھپ دی اس دیوار دے کچھے
 جو تیری تصویر بنی سی

سانون رت دیاں جھڑیاں دے وچ
 کاغذ دی اک بیڑی لے کے
 توں تریا سیں
 ماں دی متناں دعا سی
 بس ایہناں ای زاہدِ سفر سی

کاغذناؤ

تیرے فن دے دریاں وچ تردی تردی

وصال رت دا دعائیہ

مری دعا وے ملاقات بے مثال روے
 تمام عمر بس اک لمحہ وصال روے
 ایہہ مہرِ عشق صدا اچی برجیاں تے روے
 خدا کرے جے ترا حسن لازوال روے

روبوٹ بند انسان

عجب بے کیف عالم وے
 کوئی جھونکا مرے احساس نوں چھو کے نہیں جاندا
 ہوائے شوق سینے وچ کوئی ہلچل مچاندی اے
 نہ پھل دی باشناں ای باغ دی رغبت دلاندی اے
 وچھوڑے دی کلی کوئی اے یاداں وچ خیالاں وچ
 نہ کوئی غنچہ کھڑدا اے مرے ویران ویہڑے وچ
 تمنا نوں دا کوئی نقش، نہ اکھاں دے وچ چہرے

میں جیندا آں

مگر کینویں

میں دل دے دھڑکنے دی دھڑکناں وی سن نہیں سکدا

مری بے خواب اکھیاں

ہن فقط

چوتھی سمت وی آپہنتی سی
 اس بیڑی نوں پار لنگناں فن اے پیارے

توں فنکاراں اپنا درد چھپالیناں ایں

لیکن توں

میں ورگا روگی ایں پگے

میں تے تیرے اوہ تھرووی دیکھ رہیاواں

جیہڑے نیں

تیری مسکان بھری

اکھیاں دے کچھے

دھپ دی اس دیوار دے پٹھاں

میںوں تے اس نوں مصنوعی دنیا دی

فضا نوں وچ

کتے انسان نہیں لہدے، فقط روباوٹ لہدے نہیں
ایہہ اپنے کم مشیناں وانگسب انجام دیندے نہیں

نہ سوچ ایہناں دی اپنی اے

نہ کوئی خواب اپنا اے

نہ کوئی دل دھڑکدا اے

نہ کوئی دل دھڑکدا اے

اس رنگ تے خوشبو آں دے جگ نوں

وکیھنے دے وچ رُجھیاں نہیں

نہ تھکیاں نہیں نہ اکیاں نہیں

میرا ایہہ آئینہ خانہ تے شکلاں دا خزانہ اے

ایتھے ہر روپ سو رنگ دے بہروپ ہوندے نہیں

نمایاں سیرتاں، روحاں تمنا نوں نہیں ایتھے

اتھاں بے روح پتلے ای فقط تشکیل پاندے نہیں

اصول و ضابطے دے ڈورنل بنھے ہوئے پتلے

جہاں وچ آپ ٹر نہیں دی کوئی طاقت نہیں ہوندی

فضا آلودہ وے

بادِ صبا نخرے وکھانوں توں اے شرموندی

ہوا شعلے وے بھڑکاندی

نظر دے سامنے

بیحد مشیناں دی ترقی دے مناظر نہیں

ایہہ صنعت دی ترقی وی کیا شے وے

جنت پیراں وچ رکھدی اے
 جنت دی خوشبو آں دا پہنا واپا کے
 دن نوں چکھے موسم وچ پئی اڈدی اے
 چکھیاں چکھیاں شاماں دے وچ
 نوری اگ وچ سڑمردی اے
 آوازاں دی وادی اندر
 کوک کے چپ ہو جانوں والی
 کوئل وے اک
 ورہیاں تک کوہساراں اندر
 رہ جانی بس اک صدا اے

اک تارے دی تال دے اتے
 ایہہ لہرانے والی اک جوگن اے
 یا جوگی دے جوگ داگن اے

شاید اوہ

شاید اوہ کوئی بدلی اے
 پانی دا مشکیزہ بھر کے
 جانیں کیہڑھے ڈونگے دریا نواں دے
 وچوں اٹھدی اے تے
 اسماناں تے چھا جاندی اے

قطرہ قطرہ

پیا سے صحرا نواں تے بارش برساندی اے
 پاکیزہ تے گہری
 شوہ دریا اکھیاں وچ
 سرشاری دے رنگ جما کے
 نورانی پہو چھن لہراندی
 جانے کیہڑے
 دکھ دے دوزخ وچ سڑدی اے

اچھے سیانیاں دے ناں

یا رو کجھ تے کہو و
 کیا بڑائی دا معنی نہیں جان دے
 انج دی کیہہ گل وے میرے دانشورو
 چاہندے او ادب تے اجارہ رہوے
 نانواں اُچاروے شان بالارو وے
 ایہا اے ادب جس تے نازاں تسی او
 ایہا اے ادب جس دا عنوان تسی او
 ایہہ تصور اے جے تے میں حیران آں
 میری حیرت تے حیراں ہرگز نہ ہو
 میرے دانشورو

دفن کر دے رہے او اونہاں نوں سدا
 جنہاں سوچاں بچ ہستی دا آہنگ سی
 جنہاں ہتھاں نے سورج نوں تھمیا ہو یا
 اونہاں راہواں بچ کنڈے وچھاندے تسی

میرے دانشورو
 زندگی دے سسکدے ہوئے دور وچ
 دکھ بھری غم زدہ ہستیاں بھل گئے
 اپنے نام و نمود تے پہچان تے
 اپنے ای بیلیاں نال لڑدے پئے او

دوجیاں دے مسائل نہ چھیڑو اے
 پہلاں اپنے بکھیڑے نوں ویکھو ذرا
 بزمِ شعر و ادب دے نیں دستور کیہہ
 کیوں اے تاخیر و تقدیم دا مسئلہ
 کیوں تفاوت تے قائم وے ایہہ سلسلہ
 میرے دانشورو

کیا انا ای بڑائی دی پہچان وے
 کیا ادب کجھ نہیں آن ای آن وے

تسی اینہاں نوں بیشک نہیں جان دے

ایہہ نیں پہچان

ایہناں نوں پہچان لو

ایہناں نوں پہچان دیو

تے پہچان لے لو

صرف اپنی انا دی بقا واسطے

زندگی دی سیاہ رات کہندی پئی

کس قدر سرگیاں دے اوقاتل تسی

ایہہ ادب و سچ سیاست تے حد بندیاں

اعلیٰ ادنیٰ دی تقسیم نوں چھڈ کے

اک نظر ایہہ مصیبت زدہ ہستیاں ویکھ لو

کہندیاں نیں ایہہ کہیہ اک ذرا سن تے لو

سانوں امن اور تہذیب دی بھیک دو

جے تسی او سخن دے روایت شکن

زندگی نوں روایت توں ہٹن دیو

اک نویں راہ تے اینوں ٹرنے دیو

میرے دانشورو

جیہڑے حق تے کھلوتے تے نیں اونہاں اتے

نہ چلاؤ کدی تیر تحقیر دے

کہانی نظم اے

گھر دے سونے ویٹھے ویچ اک رکھ اے لگیا
ماضی دے ویچ
رکھ بڑا سی ہر یا بھریا

اس چھتینا ردے ریشیاں ویچ سن دودھ دیاں نہراں
نرم ہو اس رکھ دیاں سا ہواں
دے ہلکورے ویچ سوں جاندی سی
شبہنم رکھ دے پتے پتے
دا مکھ دھوندی رہندی سی

سارے موسم
رکھ دے اندروں پھٹدے سن
تیز ہو ادے جھولے
شاخاں نال کھلاڑیاں کردے سن

رات بھیداں بھری

تختِ افلاک تے زلفاں کھولے کھڑی
میلٹی چاننی ویچ نہائی ہوئی
شب سہاگن ایں توہیں
آسماں دے ستارے نیں پچھن تیرا
چن دل وے تیرا
دب اکبر لکیراں ترے ہتھ دیاں
کہکشاں تیرے پیراں داروشن نشاں
رات بھیداں بھری

دور۔۔۔

تارے تے

جگراتی اکھاں دے ویچ
کوئی حائل نہیں

فروی

کتنے خلاء نارسائی دے ہن

شطرنج

فر ڈھول وجیا

تے

موت نے گھنگھر ونبھ لیتے

شہزادیاں فرچال چلی

دشمن دی سپاہ دوڑی آئی

سب ہاتھی گھوڑے شہ سپاہ

ہتھیاراں دے نال لیس ہوئے

بلغار ہوئی

اوہ جنگ ہوئی

سب گورے کالے قتل ہوئے

تے بچنے والے جٹ گئے

پھڑ پھڑ کر دے اڈ جان دے سن

کدی کدی جد دور۔۔۔۔

پر ائے دیس توں پروا

بدل تے پھلاں دی باس لیا ندی سی

دیر تلک سونے آنگن مہکاندی سی

سکے رکھ دے اندراک دن

تازہ کونپل پھٹدی اے

ہریاں ہریاں ویلاں ہن پیاں دیواروں نوں

چنڈیاں نیں

ویہڑے دے پنجرے وچ پنچھی چمکدے نیں

اوسے رکھ نوں ویکھدے نیں پئے

جس دے وچ پینگاں پاندے سن

اکھیاں جیہڑیاں باہر جھاکن

مٹی نوں ایہہ گئی رکھن

خواباں نوں وی پانی دینوں

چوتھی سمت

میں وچ غرق سمندر کتنے
تپدے صحرا ریت بگولے
رستے نیں پر ہول
گھنیرے جنگل نیں

جیہڑی اک پکڈنڈی نظری آندی اے
اس وچ ڈونگی کھائی اے
تنہائی اے
دھندا داسی دی اے جس وچ
منظر پچھے رہندے نیں

اک پہاڑ اے جس تے بارش
ہر پل وسدی رہندی اے

شاہاں دی اس کھیڈ چ یارو
مہرے اینویں مر جان دے
لیکن بازی
کھیڈن والے دے ہتھاں وچ
رہ جاندی اے

یا راں لئی اک نظم

اڈائی دشمنان نہیں ہر جگہ ایہہ
 نہیں ملدا میں دنیا تے کسے نوں
 نہیں دل وچ بٹھاندا میں کسے نوں
 مقدم میں سمجھدا ہاں خودی نوں

اوہ خود سر ہاں جے لڑنا نا خداں نال
 نہیں ثانی کوئی میرا جہاں وچ
 بڑا سادہ آں دل دا صاف آں میں

جے سچ پچھو بڑا شفاف ہاں میں
 محبت عاجزی ایمان میرا
 مینوں ملناں تے آپوں جان لیناں
 مگر کچھ گلاں نوں وی یاد رکھنا

اک ویرا نہ جس وچ پنچھی
 بولن والے ستے پئے نہیں
 اک دلدل وے جس دے اندر
 سب کچھ دھسدا جاندا اے

میرے گھر نوں آنون والے
 سہل پتھر ہو جانداے نہیں
 رستے وچ رہ جانداے نہیں

سفر داپکا ارادہ

نہ فرسودہ رسماں بچ تینوں ملاں دا
 نہ لفظاں دیاں وادیاں بچ ملاں دا
 میں راہی صداقت دا ہاں دنیا والو
 حقیقت دی سچائیاں بچ ملاں دا
 میں انسان دی عظمتاں بچ ملاں دا
 تہانوں نویں رستیاں بچ ملاں دا

چمکدی دکدی ہوئی کوٹھیاں وچ
 نہ ڈھونڈو مینوں گلیاں بچ ملاں دا
 جتھے زندگی تے بلکدی اے ساتھی
 میں بڈھی دا پتر میں بڈھے دی لاٹھی
 سسکدی ہوئیاں حسرتاں بچ ملاں دا
 تہانوں نویں رستیاں بچ ملاں دا

خود اپنی ذات چوں باہر نکل کے
 خیال ادنیٰ تے اعلیٰ دامٹا کے
 ریاتے کبرتوں پلو بچا کے
 جد آؤ دے سمجھ جاؤ دے مینوں
 تے اپنا منظر پاؤ دے مینوں

ویلے دی آواز

ہاں میں نننا آں نویں اک دوردا آغا زوے
 ابنِ آدم دی نہیں اے وقت دی آواز وے
 وقت دی آواز تے قابو تہانوں نہیں سنو
 ظلم انساناں دی آبادی تے جو چاہو کرو
 وقت دا سیلاب ودھدا اے کدی رکدا نہیں
 وقت دا سرِ ظلم دے اگے کدی جھکدا نہیں
 وقت دی رہ وچ جو آندہ اے اوہ ہوندا اے تباہ
 وقت دی طاقت تے جھکدا اے غرورِ کج کلاہ
 فیر کینویں روکو دے اس وقت دے طوفان نوں
 وقت دی جنبش تے بندے نیں نظامِ عصرِ نو
 وگ چکيا اے ظالمو ہن خون وگ سکدا نہیں
 وقت دی طاقت توں ہن پنچہ لڑا سکدا نہیں

نہیرے نال لڑدا رہاں دا میں ہر دم
 جے ڈب جانواں دا وی تے اے میرے ہدم
 میں فر توں نویں اس افق تے ملاں دا
 میں افلاک دی وسعتاں سچ ملاں دا
 تہانوں نویں رستیاں سچ ملاں دا
 جو ظالم ہووے شہِ عداوت کراں دا
 اطاعت نہیں میں بغاوت کراں دا
 لڑاں دا مراں دا سزاواں سہاں دا
 سنو! جابرو جد کدی وی ملاں دا
 تہانوں سدا جرتیاں سچ ملاں دا

حوادے ناں

کد توں سلگ رہی ایں زمین و زمان وچ
توں ایں مثال شمعِ فروزاں جہان وچ
جنت اے تیرے پیراں دے پٹھاں تے فیروی
توں سڑ رئی ایں دوزخِ کون و مکان وچ

ویکھی اساں تے دہر وچ ایہہ رسم نامدار
ناموسِ خاندان تے ہوندی ایں توں نثار
اپنی ای خواہشات دی تکمیل واسطے
بیٹی نوں وچ دیندے نیں گھر دے بزرگوار

ہر انتہائے شوق وچ ہوندا اے ایہہ سدا
ہوندی اے بے بسی وچ کسے توں کدی جدا
کرنی ایں دل تے جبر دے پتھر سہار کے
اپنی انا نوں عزتِ اسلاف تے فدا

ہُن تک پاکستان بناندا رہناں آں

پرچم بن کے میں لہاندا رہناں آں
سبز رتاں دے باغِ سجاندا رہناں آں

مکی نئی جے میری جنگِ آزادی دی
ہُن تک پاکستان بناندا رہناں آں

شام ڈھلن تک نویں نویلی صبح نوں
گزری رات دے خوابِ سناندا رہناں آں

سچائی دا پرچم لے کے ہتھاں وچ
باطل نال ہمیشہ لڑدا رہناں آں

غزل

وفا دا استعارہ چاہی دا سی
محبت دا ستارہ چاہی دا سی

ضرورت سی تساں الفت نہیں سی
تساں کوئی سہارا چاہی دا سی

بڑی سی تشنگی آبِ رواں وچ
سمندر وچ کنارہ چاہی دا سی

ترے لطف و کرم حسن و ادا توں
اسانوں اک اشارہ چاہی دا سی

امر جس شخص دے اسی ہو گئے ساں
اونہوں ہوناں اساڈا چاہی دا سی

ہر چاک پیرہن دا رفو کر گئی ایں توں
دستِ حناتے رنگِ لہو بھر گئی ایں توں
سامانِ قید و بند نوں زیورِ چ ڈھال کے
طوقِ گلو نوں زیبِ گلو کر گئی ایں توں

کد تک رہویں دی کشتہء رسم و رواج توں
چھڈ دے نظامِ دہر نوں چھڈ دے سماج نوں
اپنے حقوق کھسّ لے کھسنا وی جے پوے
ہر طرزِ ناروا تے کر ہن احتجاج توں

تقلید اگلی راہاں تے رسماں دی چھوڑ دے
کوشش توں کر کے وقت دے دھارے نوں موڑ دے
اٹھ کے برابری دا علم ودھ کے تھام لے
مرداں دے امتیاز دا قانون توڑ دے

غزل

دے گئے جد اوہ بے رخی دے دکھ
 لگ گئے دل نوں دل لگی دے دکھ
 توں تے ویکھے نہیں خوشی وچ غم
 مسکراندے ہوئے کسے دے غم
 ہوش دے شعلے دے بجھن توڑی
 چشم و ادراک و آگہی دے دکھ
 یار رخصت ہوئے تے لے کے ٹرے
 تا لب گور دوستی دے دکھ
 اس طراں تے کوئی نہیں مردا
 مار دیندے نہیں زندگی دے دکھ
 دکھ دا اظہار کر رہیا اے امر
 قابلِ رحم نہیں دکھی دے دکھ

غزل

بوجھ ہستی دے دھو گئے نہیں لوک
 جگ دی پریا توں جو گئے نہیں لوک
 خواب دی رہ توں ملنے آندے نہیں
 جیہڑے مٹی چ سو گئے نہیں لوک
 خود شناسی دی بات کیہہ کردے
 خود فریبی چ کھو گئے نہیں لوک
 مل رہے نہیں بناوٹی خوشبو
 کئے بیچارے ہو گئے نہیں لوک
 ویکھو ہن گل کھڑاندے نہیں کیہہ کیہہ
 چ نفرت دے بو گئے نہیں لوک

غزل

نظامِ دہر چ ہستی دا انتشار سمجھ
پرکھ زمانے نوں عالم دا کاروبار سمجھ

سمجھ سمجھ توں ای ثابت ثبوت ہوندا اے
ہر اک دلیل شہادت توں اعتبار سمجھ

ثباتِ کفر چ شامل اے روح مذہب دی
ہے کافراں چ وی ایمان پائیدار سمجھ

تلاشِ معنیٰ معنیٰ اے ساری بے معنیٰ
بیانِ طولِ معانیٰ دا اختصار سمجھ

جنون و عقل و خرد ہن سمجھ دے پھیر امر
دماغِ دل دے تعلق نوں بار بار سمجھ

گند مذہب دی گرا کے دیکھو
ونڈ و طناں دی مٹا کے دیکھو
اخلاص وچ ورتو ناں تعصب ہر گز
انساناں نوں سینے لگا کے دیکھو

غزل

ایہہ پتھراں دا اے شہر جیہڑا پہاڑیاں بچ کھرا ہویا
ایتھے آدمی وی اے پتھراں دا بنا ہویا

میرا خواب سبز وے سرخ پھیلتے بچ زرد رُو
میں ورق ہاں دفتری فائلاں وچ دبا ہویا

ایتھے ہر جگہ نہیں نشان شاہاں دے رعب دے
جو غلام ابنِ غلام وے اوہ ڈرا ہویا

ایہہ منافقت وی روا اے شہر تضاد وچ
ایتھے آدمی جے بھلا ہویا تے برا ہویا

غزل

زہر پیندے نیں شعر کہندے نیں
دکھ قیامت دے آپوں سہندے نیں

سانوں اونہاں دے وچ ملاویو نہ
جیہڑے دریا دے رُک تے چلدے نیں

کوئی چنگا اے نہ برا کوئی
کیہڑی سوچاں بچ آپوں رہندے نیں

رونا سکھیا نہیں اساں تے کدی
مسکرا کے عذاب سہنے نیں

جیہڑی سانوں نہیں ملی اج تک
زندگی سارے اونہوں کہندے نیں

غزل

اوہ جے آوے نکھار آ جاوے
پھل تے جینویں بہار آ جاوے

ہاں کوئی وعدہ کر نہ دیناں کتے
حالتِ انتظار آ جاوے

دوستو عشق دے سمندر وچ
جو وی ڈیا اوہ پار آ جاوے

انجو میلا ہو یا اے دل جینویں
شیشے اندر غبار آ جاوے

غزل

کسے دے نال تعلق جدوں بنا ناں آں
تے بے وفا سوں وی رسمِ وفا نبھاناں آں

نظامِ دیر مرے واسطے لطیفہ اے
غمِ حیات تے میں کھل کے مسکراناں آں

شرابِ ہوش دا نٹھ اتارنے دے لئی
مئے شعور گرانان و اں ڈگگاناں آں

کدی کدی مینوں ظلمت حسین لگدی اے
کدی کدائیں میں بلدا دیوا بھجاناں آں

نشاطِ وصل بچ ہساں وی جی نہیں لگدا
غمِ فراق بچ رو دھو کے دل بھلاناں آں

ایسے خیال بچ شاید برا بھلا ہووے
میں آزمائے ہوئے نوں وی آزماناں آں

غزل

ایہا دستور وے اپنا ایہا ہر وار کرناں ایں
سھے انساں نیں اک جیسے سبھاں نوں پیار کرناں ایں

مقامِ آدمیت توں جتھے کوئی نہیں واقف
شعورِ آدمیت اس جگہ بیدار کرناں ایں

مٹاناں وے مذاہبِ نسل تے فر ذات دا جھگڑا
تعصبِ دی ہر اک دیوار نوں مسمار کرناں ایں

اساں نوں جنگ لڑنے دے سھے اندازِ آندے نیں
اساں معلوم وے کس جا قلم تلوار کرناں ایں

درونِ خانہ ہستی نہ چھپ چھپ کے تماشا کر
ایہہ جینونِ رقص وے اس نوں سرِ بازار کرناں ایں

مرا مسلک وے مشکل بات نوں آسان کر دیناں
تے فن اونہاں دا سدھی بات نوں دشوار کرناں ایں

علمِ دی مایا وی اے کول مرے
کینویں آکھاں بڑا غریب آں میں
ہن قمر ، عزم تے خمار سلف
صاحبِ سلسلہ ادیب آں میں

دین دا خادم

اوہ دروازہ تمدن دا کتابِ علم و حکمت دا
اوہ سرمایہ سی دانش دا آئین اعلیٰ روایت دا

اوہ اسمِ با مسلمیٰ سی صغیرا لُحٰق جنہوں کہئے
شہیدِ خدمتِ دیں سی اوہ خادم سی رسالت دا

اوہ اپنے حال وچ رکھدا سی زندہ عہدِ ماضی نوں
اکلا اوہ ای وارث سی علیگڑھ دی ثقافت دا

اوہ بڈھا سی مگر اونہوں جواں رکھیا سی مقصد نہیں
اوہ وقفِ علم و دانش سی اوہ پیکر سی شجاعت دا

اجل دا بے مروت تیز جھولا لے گیا اونہوں
اوہ ای تے آدمی سی شہر وچ اک مہر و الفت دا

غزل

تختِ افلاک تے بہا دیناں
یاں مینوں خاک وچ ملا دیناں

سوچناں مینوں انتہاواں تے
وچلا ایہہ راستہ بھلا دیناں

ویکھناں وے ثبات ہستی دا
نقشِ پانی اتے بنا دیناں

ساڑ دیوے خراب رسماں نوں
ہاں او سے اگ نوں ہوا دیناں

سوچنے آں جے اپنے قاتل نوں
چنگا لگدا نہیں سزا دیناں

میںوں چھیاں پانوں دیاں نیں

تہوڑا ڈانڈی تیز ہوا وچ
 سڑدے بالن دی بدبوسی
 کچی وستی دی اک کلی
 پکی کوٹھی پیٹھ دبی سی
 مرمردے سوہنے پھرتے
 کسے چمکدے ناں دی تختی
 لگی ہوئی سی

پلک جھمکدیاں اک پل دے وچ
 سارا منظر بدل گیا سی
 ساریاں برفان پگھل گیاں سن
 جیہڑا وعدہ لکھیا سیگا
 کھڑیا ہو یا سی
 سڑدی بلدی دوپہراں وچ
 سندرسوہنی شام وی گم سی

دونیناں مت کھائیو

میرے جینوں بھردی پونجی
 اک صندوق مرے خواباں دا
 اپنے سونے گھروچ جس نوں
 جندر امار کے چھڈ آیا آں
 ہن وی اکھیاں بند کرناں تے
 تگناں آں

کنکاں دے کچھے کھیتروچ
 مٹھڑی مٹھڑی خوشبو ہر سو
 نٹ کھٹ راہاں کچیاں گلیاں
 میرارستہ ویکھ رہیاں نیں
 دوراں توں پرت کے آیا
 قدماں دی آہٹ سندے ای
 کالے سپاں جھیاں سڑکاں

بے چہرگی

تبسم ہوٹھاں پیٹھاں ، بڈھی ہنسی
 اتھر و جوانی دے
 کدی روندی کدی ہسدی ہوئی
 آواز بچے دی
 کتے بے انت خاموشی

چمکدے لفظ جے ایہناں بچ
 کنیں رنگاں دی جھلمل وے
 کتے دھبے سیاہی دے
 شکستہ مرمریں تن دی
 نویں اک سر جری ، میک آپ
 کنیں تو بہ شکن انگڑائیاں
 شفاف بوتل وچ
 بہشت چشم نوں بخش گئی

دور تلک بے خواب اک منظر
 جنگل وانگن پھیل گیا سی
 سرتے ڈھل دی ڈھپ داریشم
 جسم وی سارا پکھل گیا سی
 انج لگد اسی جینویں کوئی
 ماس پنڈے دانوچ گیا سی

بس دو اکھیاں چھوڑ گیا سی

ملبہ

اے کل تک تے
 شکستہ مکاناں دے ملبے دے پیٹھاں
 زن و مرد پیر و جواں ہور
 معصوم بچیاں دی روندی بلکدی صدا
 آرہی سی
 مگر ہن خموشی توں ڈر لگ رہیا اے
 جے ملبہ جتھاں سی اتھاں ای پیا اے

کتھے او۔۔۔

بچاؤ! بچاؤ! دی کجھ تے سناؤ
 خبر دیو جیندے او یا۔۔۔۔
 اساڈی مدد دے طلبگار یارو
 کجھ اپنا دسوتے

پوشاک شیشے دی

گرفتِ روح توں بالکل
 تہی اے دستِ کوزہ گر
 چھلکد اے کنارے توں
 نویں برتن دا خالی پن

نویں لفظاں دی چلمن چوں
 شناسا اجنبی صورت
 او ہا بے چہرگی دا دکھ

ترے چہرے دے خال و خد
 بدل دتے زمانے نیں
 مگر نہیں بدل لیا ہن تک
 اوہ غم اک نارسانی دا
 کسے دی بے وفائی دا

ضرورت دیاں چیزاں لئی آرہے نیں
 ایہہ سنیا اے سامان وچ ایسے کتے وی آئے نیں
 جو انساں شناسی چ ساتھوں نیں ودھ کے
 اساڈے جواناں انہاں دی مددناں
 کئی زندہ بندے بڑے بھارے ملے دے
 پٹھوں کڈھے نیں تے
 ایہہ قوم دے سامنے سرخرو نیں
 بہت سارا ملے اٹھایا گیا اے
 کئی زخمی جاناں بچائیاں گئیاں نیں
 تسی پرکتھے اوہ
 بچاؤ! بچاؤ! دی کجھ تے صد ادیو
 مینوں اس خموشی توڈر لگ رہیا اے
 میری ماؤ بہنوتے میرے بھراؤ
 پیارے بچو جی تساں تے نیں پچھیا
 اساں توڑی آنے چ کیوں دیر کیتی
 تے میں اتھرواں سسکیاں چ کہاں گا

قیامت تے سی اوہ
 مگر صبر کیتا تساں وی بڑا اے
 ذرا ہور کجھ دیر ساہ نوں سنبھالو
 مدد لے کے ہن کارواں آرہے نیں
 ایہتھوں دوراک اجڑیا ایہہ گراں اے
 جتھے ریڈیو اے، نہ ٹی وی، نہ اخبار کوئی
 نہیں رابطے دا وسیلہ کوئی وی
 اتھاں وی سپاہی، صحافی، رضا کار تے
 کارکن سب
 تہاڈی مدد واسطے آرہے نیں
 تسانوں خبر کیہہ جے دنیا جنہوں اج
 کہندے نیں سارے
 گلوبل وچ
 کس طرحاں مضطرب وے
 مہذب ممالک تہاڈی مددنوں

غزل

ظاہری نقشے وچ نظر گم وے
اس توں اگے دی ہر خبر گم وے

اک احساس وے پچھو کڑ دا
کوئی موجود وے مگر گم وے

بدلیاں اوہلے پھپھ گیا سورج
دھپ دے وچ سایہ شجر گم وے

جیہڑا آباد کیتا خواہاں وچ
تیری دنیا وچ اوہ نگر گم وے

بڑی بے بسی سی
خدا دی قسم ایہہ کوئی جنگ سی نہ کوئی سی ایہہ سازش
بس اک زلزلہ سی
میرے عہد د ابد تریں زلزلہ سی
تسی تے او بلے تلے دب گئے او
اسی آں بے اپنے ضمیراں دے پہاڑاں
تلے دب گئے آں

غزل

جانناں خود اپنے کمالات نوں
میں سمجھنا ہاں کشف و کرامات نوں

اک فسوں میرے اندر وی موجود وے
توڑنا چاہناں واں طلسمات نوں

عقل و منطق دی وقعت اے اتنی جی
ایہہ منیندا نہیں اے کسے بات نوں

اک جادو دی دھن وچ گزردا اے دن
گھیر لیندے نیں وہم و گماں رات نوں

غزل

پیامِ آشنائی دے رہیا ہاں
نوائے ہم نوائی دے رہیا ہاں

میں ذرہ آں مینوں عاجز نہ سمجھو
نشانِ کبریائی دے رہیا ہاں

غنیمت وے جے میں اس شور وچ وی
تہانوں کچھ سنائی دے رہیا ہاں

توں لکيا ایں غبارِ گھرہی وچ
میں رستہ ہاں بھائی دے رہیا ہاں

ہجومِ دوستاں وچ گھر کے وی میں
اکلا ای دکھائی دے رہیا ہاں

محبت وی تے پنجرہ بن گئی جے
پرندے نوں رہائی دے رہیا ہاں

ستاٹا

نین کھلن تے اچلے نکھرے منظر ویکھاں
جگمگ کردے لچیاں وچ میں شام گزاراں

دن دے ہنگامے وچ یکدم گم ہو جانواں
بستی بستی سیر کراں میں یاراں سنگ
گلیاں دے وچ آاورہ میں پھر دارہاں
میرے چار پھیرے ایناں شور ہووے
تنہائی دے ڈرتوں جے میں چیکاں وی
میریا آوازاں تے چیکاں دب جانوں

کاش مینوں محسوس نہ ہووے میرے وچ
کتنا گھر ستاٹا اے